

dr hab. Małgorzata Dubrowska, prof. KUL

Lublin, 17.11.2020

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani magister Joanny Bukowskiej, zatytułowanej „*Die Sprache zerbricht. Zerflattert. Zerstielt*”. *Kontextgebundene Analyse dekonstruktiver Verfahren in der Prosa von Marlene Streeruwitz und ihren polnischen Übersetzungen aus der Perspektive der Descriptive Translation Studies*

Dysertacja Pani magister Joanny Bukowskiej pt. „*Die Sprache zerbricht. Zerflattert. Zerstielt*”. *Kontextgebundene Analyse dekonstruktiver Verfahren in der Prosa von Marlene Streeruwitz und ihren polnischen Übersetzungen aus der Perspektive der Descriptive Translation Studies*, napisana w Zakładzie Translatologii Instytutu Filologii Germańskiej UAM w Poznaniu pod kierunkiem prof. UAM, dr. hab. Beate Sommerfeld, wpisująca się w badania kulturoznawcze, komparatystyczne i translatologiczne, metodologicznie opierająca się o *Descriptive Translation Studies*, poświęcona jest analizie obrazu dekonstrukcji języka w prozie Marlene Streeruwitz na przykładzie jej debiutanckiej powieści *Verführungen 3. Folge. Frauenjahre* (1996) i powieści *Partygirl* (2002) oraz ich polskich tłumaczeń, *Uwiedzenia: odcinek trzeci, lata kobiet* w przekładzie Agnieszki Kowaluk oraz *Partygirl* w tłumaczeniu Emilii Bielickiej (obydwa tłumaczenia ukazały się w 2004 roku). Przy doborze tekstów Doktorantka kierowała się faktem, iż tylko wymienione powyżej powieści cenionej w obszarze niemieckojęzycznym wybitnej autorki austriackiej doczekały się przekładu na j. polski.

Głównym celem przedstawionej mi do oceny rozprawy doktorskiej jest analiza kontrastywna mikrostruktury tekstów źródłowych i ich polskich przekładów, przy czym centralne kryterium badawcze stanowi warstwa leksykalno-syntaktyczna oraz perspektywa narracyjna oryginału i przekładu. Kolejnym ważnym aspektem badawczym jest dla Autorki sposób realizacji tłumaczeń obu tekstów. W części wstępnej Doktorantka formułuje pytania badawcze odnoszące się przede wszystkim do strategii translatorskich obranych przez obydwie tłumaczki, pytając, czy i w jaki sposób dekonstrukcja języka charakterystyczna dla tekstów Streeruwitz jest obecna w polskich tłumaczeniach.

Praca składa się z dwóch głównych rozdziałów. W pierwszej, teoretycznej części rozprawy Badaczka referuje najważniejsze teorie odnoszące się do podnoszonego problemu. Doktorantka prezentując aktualne koncepcje charakterystyczne dla współczesnej translatologii, akcentuje znaczenie zwrotu kulturowego (Doris Bachmann-Medick) oraz zwrotu tłumaczeniowego (m. in. Mary Snell-Hornby), przybliża istotę i znaczenie *Descriptive Translation Studies* (DTS) rozszerzających rozumienie translatoryki o kontekst (rozumiany m. in. jako istota kultury docelowej), przedstawia założenia szkoły tzw. manipulistów, teorię dynamicznych polisystemów (Itamar Even-Zohar), pojęcie normy (Gideon Toury) czy też problem (nie)widoczności tłumaczy (na podstawie założeń Lawrence'a Venutiego), ale także koncepcję *feminist translation* (Luise von Flotow) czy też *genderowy* wymiar translatoryki (Vera Elizabeth Gerling). Teoretyczny rozdział wieńczy prezentacja sześciostopniowego modelu analizy tłumaczenia kontekstowego Lance'a Hewsona, stanowiącego trzon metodologiczny rozprawy.

W drugiej, analitycznej części pracy Autorka w oparciu o model analizy tłumaczenia kontekstowego Hewsona dokonuje kontekstualnego badania tekstów oryginalnych i ich polskich tłumaczeń, przy czym osobne podrozdziały poświęcone analizie powieści *Verführungen* oraz *Partygirl* i ich tłumaczeniom mają bliźniaczą konstrukcję. Doktorantka – mając na uwadze silny feminologiczny rys twórczości Streeruwitz, który znajduje swe odbicie także w języku badanej prozy – poprzedza swą analizę mikrowstępem odnoszącym się do pisarstwa feministycznego, szkicuje historię i istotę literatury feministycznej, koncepcję

écriture féminine oraz przywołuje zasadę dekonstrukcji. Punkt ciężkości osadzony jest jednakże, jak już wspomniano, na kontrastywnej analizie testów języka wyjściowego i docelowego, a centralną kategorią zastosowaną w badaniu staje się szeroko rozumiane pojęcie kontekstu, zastosowane w odniesieniu do DTS. Całość uzupełnia przejrzyste i syntetycznie napisane streszczenie w języku polskim oraz aktualna i wyczerpująca bibliografia.

Metodologia przedstawiona spójnie i przeglądkowo w części teoretycznej rozprawy, a w szczególności zaproponowany przez Doktorantkę model analizy tłumaczenia kontekstowego Hewsona, który znajduje swoje odzwierciedlenie w układzie i przebiegu analiz przeprowadzonych w drugiej części rozprawy, stanowi w mojej ocenie solidną bazę dla części analitycznej. Postulat Hewsona zakładający pracę wstępną (polegającą na zebraniu informacji na temat tekstu wyjściowego, autora, jego twórczości, poetyki, ale także tekstu docelowego, tłumacza, paratekstów, recepcji), tak aby zarysowany został kontekst tekstu źródłowego i docelowego, który stanowi punkt wyjścia do analizy mikrostruktury tychże tekstów i ponownego nawiązania do ich makrostruktury, uważam za przekonujące podejście metodologiczne.

Obszerna część analityczna, skonstruowana w oparciu o powyższy model, przynosi w mojej ocenie cenne i istotne rozpoznania, – zarówno te ujęte w części wstępnej, odnoszące się do kontekstu feministycznego, jak i te opracowane w części zasadniczej przeprowadzonych analiz – dotyczące twórczości Streeruwitz, tekstu źródłowego i docelowego, a przede wszystkim realizowanych przez Agnieszkę Kowaluk oraz Emilię Bielicką strategii tłumaczeniowych.

Rozpoznanie dotyczące obranych przez obie tłumaczki strategii translacyjnych okazuje się, po wnikliwej pracy analitycznej dokonanej przez Doktorantkę, wskazywać na dwie odrębne drogi w podejściu do realizacji tego zadania: Jak przekonująco dowodzi Badaczka, tłumaczenie powieści *Verführungen 3. Folge. Frauenjahre* autorstwa Agnieszki Kowaluk jest przykładem udanego transferu kulturowego, dowodzi, że tłumaczka przyswoiła sobie konteksty tekstu źródłowego i docelowego, zgłębiła estetykę Streeruwitz i jej dekonstruktywny program, zachowując go w tłumaczonym tekście. Zgoła inną strategię w podejściu do tekstu źródłowego i jego translacji prezentuje drugi badany przez Doktorantkę przykład. Badaczka, operując szczegółowymi interpretacjami i kontrastywną analizą struktur leksykalno-syntaktycznych tekstu źródłowego i docelowego powieści *Partygirl*, tłumaczonego przez Emilię Bielicką,

dowodzi – w równie przekonujący sposób, jak w przypadku pierwszej analizowanej powieści – że tłumaczka dokonuje domestykacji przekładu *Partygirl*, dostosowując go do norm językowych języka docelowego, a tym samym nie zachowuje strategii pisarstwa Streeruwitz, zatracając jej estetyczno-poetologiczny program i dekonstruktywne podejście do języka.

Podsumowując chciałabym podkreślić, iż teksty stanowiące przedmiot analizy w oparciu o podejście deskryptywne, których wybór uwarunkowany był obecnością polskich tłumaczeń, okazały się być w relacji tekst źródłowy – docelowy reprezentatywnymi przykładami realizacji odmiennych strategii tłumaczeniowych, co spójnie i przekonująco ukazała Autorka rozprawy. Po lekturze rozprawy stwierdzam także, że cele poboczne dysertacji, m.in. uchwycenie estetyki prozy Streeruwitz, interpretacja powieści, przyczynek do badań nad recepcją twórczością austriackiej pisarki, zostały przez Badaczkę zrealizowane w stopniu jak najbardziej satysfakcjonującym.

Wysoko oceniam również język rozprawy, Doktorantka sprawnie porusza się w rejestrze dyskursu naukowego, nie zauważyłam uchybień warsztatowych.

Konkluzja

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska autorstwa Pani magister Joanny Bukowskiej w pełni odpowiada wymogom ustawy – Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 19.01.2018. Praca stanowi oryginalny i twórczy wkład do badań nad krytyką tłumaczeniową w ujęciu deskryptywnym. Z pełnym przekonaniem wnoszę zatem o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego, a mając na uwadze wysoki poziom naukowy i warsztatowy rozprawy, wnoszę o jej wyróżnienie.

